

Inventering av häckande råka i Uppsala kommun 2018

Råkan (*Corvus frugilegus*) har uppvisat en alarmerande minskning i Uppsala under den senaste 20 årsperioden. Orsakerna är rimligen flera, men omfattande förföljelse på häckningsplatserna fram tills för bara några år sedan antas ha bidragit starkt till denna utveckling. Enligt överenskommelse mellan UOF Upplands fågelskådare och Uppsala kommun om att räkna kommunens häckande råkor under jämna år, har föreningen åter genomfört en inventering av beståndet under 2018. Sammantaget räknades 165 bon som bedömdes som aktiva, vilket innebär en fortsatt minskning med -6,3% av populationen under senaste 2 årsperioden. Slutsatsen är att framtiden fortsatt ser mycket osäker ut för råkan i landskapet. Det räcker inte längre med att bara lämna fåglarna i fred utan det måste sannolikt till aktiva åtgärder för att kunna hejda försvinnandet.

Två adulta råkor (*Corvus frugilegus*), på karaktäristiskt födosöksmanér. FOTO: YNGVE HARELAND

Bakgrund

Förekomsten av råka i Uppland är väl dokumenterad genom åren tack vare återkommande häckningsinventeringar (se bland annat Rickard Fredrikssons utförliga sammanställning publicerad i *Fåglar i Uppland* nr 1 år 2005 och en uppföljning av undertecknade i samma tidskrift nr 4 år 2014), men antalet häckande fåglar i denna Sveriges nordligaste och helt isolerade population har minskat kraftigt sedan 1990.

Från toppnoteringen detta år på 1330 häckande par, hade Uppsalabeståndet till 2010 minskat med drygt 70 procent. Som ett led i att begränsa den vikande utvecklingen har samarbetet med Uppsala kommun utökats under den senaste 10-årsperioden. Inför 2014 gjordes en nysatsning för att effektivisera och förbättra inventeringsarbetet, delvis med nya ansvariga personer inom UOF. Den

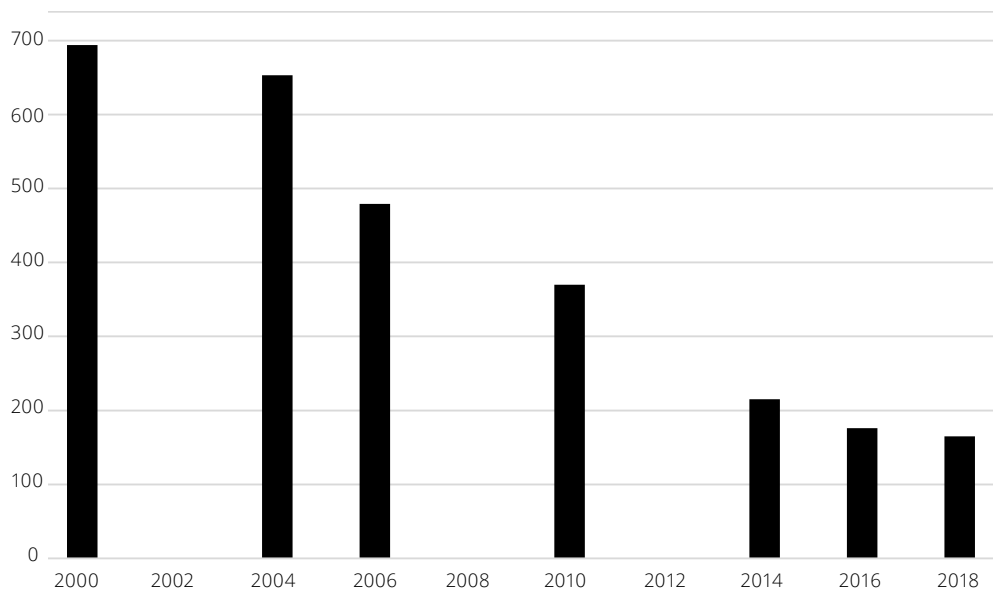
övergripande målsättningen har oförändrat varit att balansera bakomliggande och svårpåverkade orsaker till nedgången genom att i möjligaste mån skydda befintliga och potentiella framtida häckplatser.

Metod

Enligt samma strategi som under 2014 och 2016, besöktes samtliga tidigare kända kolonier även under 2018 vid åtminstone något tillfälle under mars–april. Påträffade aktiva kolonier besöktes vid åtminstone ytterligare två tillfällen fram till cirka 10 maj. Utöver detta så har rapporter från amatörornitologer om häckande råkor erhållits via rapportsystemet Artportalen.

Resultat

Sammantaget räknades 165 aktiva bon som bedömdes som aktiva under 2018. Cirka två

Figur 1. Beståndsutvecklingen (antal häckande par) av råka (*Corvus frugilegus*) i Uppsala kommun sedan millennieskiftet.

Tabell 1. Fynd av aktiva råkböns i Uppsala kommun under inventeringen.

Koloni	Antal aktiva böns (2016 i parentes)	Notering
Fyrisåkolonin	0 (17)	Lövträd
Hjalmar brantings torg	3 (3)	Lövträd
Värmeverket	5 (18)	Lövträd
Sivia, Konserthuset-Stationen	12 (15)	Lövträd
Mikaelskyrkan	21 (19)	Lövträd
Björklinge	93 (96)	Tall (utom ett bo i björk)
Södra Kungsgatan	26 (8)	Lövträd
Korsningen 4 mackar	5 (0)	Lövträd, nyetablering!
Totalt	165	

tredjedelar av dessa finns i Björklinge, medan resterande fåglar finns i Uppsala.

Uppsala. I Uppsala finns sedan ett antal år inte längre några stora kolonier, som mest noterades 21 och 26 par från två av lokalerna. Råkans minskning i Uppsala stads östra delar, som Boländerna, Årsta, Sala backe och Gränby har varit dramatisk. Minskningen har pågått under många år och resultatet från 2018 bekräftar fortsatt mycket låga antal i dessa områden. Nya kolonier som konstaterats vid bland annat Hjalmar Brantings torg och södra Kungsgatan under 10-talet verkar

fortsatt hålla ett antal par. En nyetablering av 5 böns kunde konstateras, längs gamla E4:an vid korsning som i folkmun kallas "4 mackar".

Björklinge. År 2002 bildades en råkkoloni i Björklinge. Vid Björklinge kyrka fanns cirka 20 ex i en koloni. Det var första häckningarna utanför Uppsala (inklusive Forkarby) sedan 1982. Kolonin har därefter vuxit successivt. År 2004 fanns 62 böns. Bara något år senare etablerades delkolonier i Björklinges norra delar, eventuellt beroende på förföljelse vid Björklinge kyrka, där kolonin försvann helt ca 2008.

Under 2014 påträffades 115 bon i norra Björklinge. Under 2016 fanns totalt 96 aktiva bon och under 2018 räknades 93 bon. Ett orosmoln är den nyetablerade delkolonin vid förskolan Villa Lära (21 bon räknade 2018), där risken för konflikt med människor förefaller vara stor.

Slutsatser

Sammantagen visade 2018 års inventering på en fortsatt minskning av råkpopulationen i Uppsala kommun med 11 bon, motsvarande -6,3% sedan 2016. Resultatet ligger i linje med den stadiga minskningstakt på 5–10% per år som konstaterats under senaste decenniet. Det är svårt att bortse från det faktum att 165 bon återigen innebär ett lågvattenmärke och bekräftar den negativa trenden som utan undantag fortskridit i drygt 25 år sedan toppnoteringarna runt 1990. Tidigare framförda farhågor om att råkan mycket väl skulle kunna vara försvunnen som häckfågel i Uppsala kommun inom 5–10 år kvarstår därför utan tvekan.

Endast en nyetablering kunde konstateras 2018 och överlag var det få förändringar inom de redan befintliga kolonierna, dock med två tydliga undantag i centrala Uppsala. Den sedan ett par år tillbaka bildade kolonin med ett 15-tal bon längs Östra Ågatan har nu övergivits helt och kolonin vid södra Kungsgatan har ökat från 8 till 26 bon. Det ligger nära till hands att tro att det är fåglar som flyttat mellan platserna.

Detta är bara ett exempel från Uppsala under senaste åren som ger anledning att tro att en relativt stor andel av råkorna byter häckplatser efter ett eller ett par år. Orsaken till detta vet vi inte, men dåligt häckningsutfall bidrar med stor sannolikhet till ett sådant beteende hos fåglarna. Eftersom kolonierna i Uppsala dessutom numera är små och att det till och med förekommer solitära bon, finns det förstås ökad risk att en del häckningar missas under inventeringarna. Det bör dock inte röra sig om mer än på sin höjd ett par procent av den totala populationen som i så fall hamnar utanför statistiken.

Även om den fortsatta populationsned-

gången till viss del kan antas bero på negativa faktorer för den vuxna populationen, så kan vi utgå ifrån grundproblemet att det uppenbarligen är för få unga råkor som återvänder till Uppsala för att häcka. Det råder fortsatt en stor osäkerhet om hur många ungfåglar som klarar av den kritiska perioden i samband med att boet lämnas, och frågan är om mer resurser framöver borde satsas på att förstå hur ungfågeln betar sig efter häckningarna? Utifrån data i Artportalen och mindre upprop i fågelskådarleden, så kan det konstateras att väldigt få ungråkor noteras runt Uppsala under sensommar och höst. Underrapportering, omedelbar avflytt mot sydligare övervintningsplatser och hög dödlighet är möjliga orsaker som behöver redas ut hur mycket de bidrar till detta faktum.

Det börjar nu bli ganska länge sedan det förekom någon större organiserad förföljelse under häckningstid, utan att vi kan se en återhämtning av numerärerna. Andra orsaker till nedgången har diskuterats, förtätning av staden, försämrade villkor i odlingslandskapet, mm. Men frågan är också om populationen har nått en kritisk låg nivå där häckningsframgången påverkas negativt av de numera betydligt mindre kolonistorlekarna.

Det går att ifrågasätta konstruktiviteten i att fortsätta inventera utan stödåtgärder och därmed bara krasst konstatera att fåglarna försvinner. Utöver att fortsatt lämna fåglarna ifred under häckningen, är det hög tid för att komma med nya idéer och förslag på åtgärder för att vända trenden.

Tack

Upplands Ornitologiska Förening vill tacka alla fältarbetare med Eskil & Fredrik Friberg i spetsen och Uppsala kommun som gjort denna inventering möjlig.

TEXT: FREDRIK FRIBERG
PETER SCHMIDT